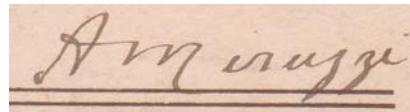

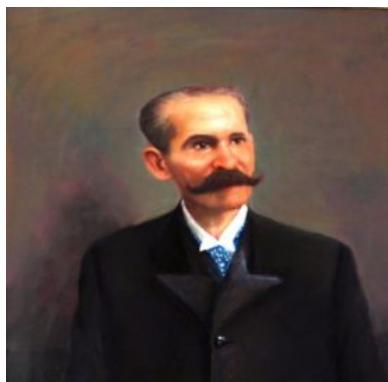
Mro Antonio Miruzzi: 75 sena minn mewtu

Manoel Pirotta
manoel.pirotta@um.edu.mt

Astratt: Sentejn ilu konna cèlebratjona 1-150 anniversarju mit-twelid ta' Mro Antonio Miruzzi (1867-1944), li fost hafna baned oħrajin, kien mexxa lis-Socjetà Mužikali 'Beland' għal 13-il-sena shaħ bejn 1-1919-1932. Din kienet l-aħħar banda li dderiega qabel ma rtira ghalkollox mid-direzzjoni bandistika. Is-sena l-oħra wkoll, fil-ktieb tal-festa ktibt artiklu dettaljat, fejn tajt prova dokumentata li fiha sirna nafu d-data eżatta ta' twelidu. Dis-sena wkoll, jaħbat il-75 anniversarju minn mewtu, li ġrat fit-23 t'Ottubru 1944, fl-ġhomor ta' 78 sena. Ikun xieraq, għalhekk, jekk nibqgħu niċċelebraw 'il dal-kompożitur Malti billi nkomplu nitkellmu aktar dwar ħajtu, ħidmietu, u l-hafna xogħlilijiet sbieħ, bandistiċi u oħrajin, li hallielna bħala patrimonju mužikali. Ghadd sabiħ minn dax-xogħlilijiet jinsabu merfugħin fl-arkivju ta' dis-Socjetà, filwaqt li oħrajin qeqħdin għand dawk il-banet li hu mexxa tul il-karriera twila u brillanti tiegħu. Għaldaqstant, dal-artiklu għandu jnejħi darb'għal dejjem kull dubju fejn tidħol id-data ta' mewtu.

Kliem muftieħ: Mro Antonio Miruzzi, University of Malta 'G.F. Abela' Junior College, Għaqda Każini tal-Banda, Socjetà Filarmonica 'San Ġorġ' (Bormla), Socjetà Filarmonika 'La Vincitrice' (Isla), Socjetà Filarmonica Nazionale 'La Valette' (Valletta), Socjetà Mužikali 'San Ġużepp' (Hamrun), Socjetà Filarmonica 'San Piju X' (Lija), Għaqda Mužikali 'Sant'Andrija' (Luqa), Socjetà Mužikali 'Nicolò Isouard' (Mosta), Socjetà Filarmonika 'Santa Marija' (Mosta), Socjetà Mužikali u Filarmonica 'Leone' (Victoria, Ĝawdex), Għaqda Mužikali 'Beland' (Żejtun)

Pittura sabiha ta' Miruzzi (Socjetà Filarmonika 'Nicolò Isouard' tal-Mosta)

F'ħajtu, Joseph Mifsud Matrenza (1918-2013), l-istorjografu ewljeni tal-banda Ġużeppina Hamruniża, kelli x-xorti li jiltaqa' sikkwit ma' Miruzzi, u bosta kienu l-okkażjonijiet li fihom qagħad jitkellem miegħu dwar il-ħajja mužikali tas-surmast. Dan ġara, għax sa ftit qabel il-Gwerra, Mifsud Matrenza kien digħi midħla sew tal-każin peress li kien imur hemmhekk flimkien ma' shabu l-ghalliema biex iqattgħu ftit hin jilaghħbu l-karti. M'hemm x dubju li, hu kien minn tal-ewwel li sar jaf bl-aħbar tal-mewt ta' Miruzzi li ġrat ftit qabel intemmet il-Gwerra. L-istess Mifsud Matrenza kien dahal fil-Kunitat Ċentrali eżatt wara l-Gwerra, u minn hemm 'il quddiem baqa' jagħti l-kontribut tiegħu bħala membru sal-1963, bl-ogħla kariga tkun dik ta' viċi president. Wara did-data hu baqa' jservi fid-diversi kummissjonijiet tas-Socjetà, sa ma nhatar president onorarju.

Iżda minkejja dan kollu, la fil-ktiejjeb tal-Ġublew tad-Djamanti (1964), la fil-ktieb storiku li kien ġareg fl-okkażjoni taċ-Ċentinarju tas-Socjetà (1989), u lanqas fl-artiklu l-ieħor tiegħu li kien deher fil-ktieb tal-festa San Ĝejtanu (1994), b'xi mod ma jsemmi d-data tal-mewt ta' Miruzzi. Donnu li għalih, Miruzzi baqa' qatt ma miet. Minflok, ipprefera li ġo moħħu jibqa' jżomm ħajja l-memorja ta' dal-bniedem, fejn skontu, xogħlilijietu 'kollha għandhom valur mužikali mill-akbar għax kollha juru xogħol ta' ħila artistika, ta' storja soċjali u reliġjuża, u ta' kultura mužikali.¹

L-istorjografu J. Mifsud Matrenza

Il-kobba tkompli titħabbel meta, minn intervista li Mro Michael Chircop kien għamel lil bint Miruzzi, insiru nafu li dan miet fis-26 t'Ottubru 1944. Dil-intervista twila kienet

¹ 'Maestro Antonio Miruzzi: Mill-Artiklu Tas-Socjetà', Festa San Gejtanu, 1994, p. 247.

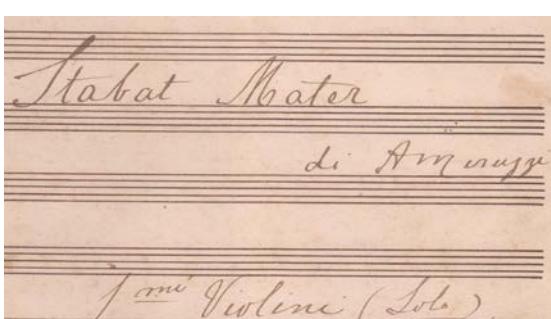
dehret fil-gazzetta *In-Nazzjon Tagħna* tas-26 ta' Jannar 1972. Min-naħha tiegħu, Jesmond Grech, fil-ktieb tiegħu *L-Għaqda Mużikali Sant'Andrija – Twelidha u Grajjietha*, li ġareġ fl-2008 fl-okkażjoni tal-125 sena mit-twaqqif ta' dis-Socjetà, ukoll isostni li Miruzzi miet f'dil-ġurnata peress li mexa fuq dak li qal Chircop. Infatti, l-awtur tal-ktieb jagħmel espressament riferenza għal dal-artiklu f'paġna 386. Iżda l-istorja ma tqafx biss s'hawn imma toħroġ saħansitra barra minn xtutna. Kull min imur fuq il-kompiuter u jidħol fil-ħolqa (link) li ġejja: goo.gl/zdwxF1, kemm jikklikkja darba fuq l-istampa u jitla' artiklu bit-Taljan *Dall'Isola di Malta all'Italia, per studiare musica*, kitba ta' Mro Stephen Dimech. Hawnhekk insibu li, għalkemm is-sena u x-xahar huma korretti, mhux l-istess jista' jingħad ghall-ġurnata li fiha miet Miruzzi peress li din taqra s-26 minflok it-23. L-istess haġa għad-data tat-twelid; Miruzzi twieled fix-xahar ta' Marzu u mhux f'Ottubru.

Il-funeral kbir tas-Sur Temi Conti li sar fil-Hamrun fl-1932

f'Malta kien beda jikber, u għaldaqstant ġew introdotti mezzi aktar modern ta' trasport ipprovduti minn kumpanji lokali fosthom, il-British Motor Company. Naturalment ukoll, il-knisja parrokkjali tal-Hamrun, li tidher fl-isfond, kienet għadha hafna 'l bogħod milli jkollha l-koppla tagħha.

Fil-fatt, ir-ritratt li qed nitkellmu fuqu juri l-funeral tas-Sur Temi Conti meta wasal fi Pjazza San Pawl fi Triq il-Kbira, il-Hamrun stess. Hu kien darbtejn president tal-banda Ġużeppina Hamruniża, l-ewwel darba bejn l-1889 u l-1896, u mbagħad bejn l-1904 u l-1925. Dal-president, li kien jiġi iben l-Imħallef Giovanni Conti, kien ċeda l-kariga tiegħu minħabba saħħtu. Miet fl-1932, u skont Mifsud Matrenza ‘sarlu funeral kbir kif kien jixraqlu bħala President li dam jidderiegi lis-Socjetà għal kważi tletin sena.² M'għandniex xi ngħidu, li l-korteo funerarju kien akkumpanjat ukoll mill-banda li tant ħad dem għaliha u li tant kien iħobb.

Parti tal-vjolin tal-*Stabat Mater* ta' Miruzzi. Id-data ta' meta nkibet dil-mužika sagra mhix magħrufa.

Dan peress li, Joseph Vella Bondin, l-awtur ta' dal-ktieb, qagħad fuq it-tagħrif mogħetti minn Grech.

Mill-banda l-oħra, id-data tal-mewt ta' Miruzzi li jsemmi Grazio Anton Grech fil-ktejjeb tiegħu *Erbatax-il profil ta' mužičisti Għawdexin, Maltin u Barranin*³ hi l-waħda korretta meta jghid li: ‘Huwa miet fit-23 ta' Ottubru 1944, il-Hamrun ...’ Dat-tagħrif kien kisbu mill-ġurnal *Il-Berqa* tal-31 t'Ottubru ta' dik is-sena, jiġifieri jiem biss wara li seħħet dil-ġrajja ta' niket. F'nota fil-qiegħ tal-paġna nsibu mniżżeż wkoll li did-data kien hadha mill-Att tal-Mewt nru 2848/1944 tar-Reġistru Pubbliku ta' Malta. Fil-ktieb l-ieħor, *Il-Mužika ta' Malta fis-Seklu Dsatax u Għoxrin*⁴, nru 19, p. 204, insibu li d-data tal-mewt ta' das-sur mast hi wkoll tajba.

² Ara ktejjeb ‘Għaqda Mużikali San Ġużepp Hamrun: 100 Sena ta’ Hajja u Hidma’, p. 7.

³ Stampat Għawdex, 1998, p. 26.

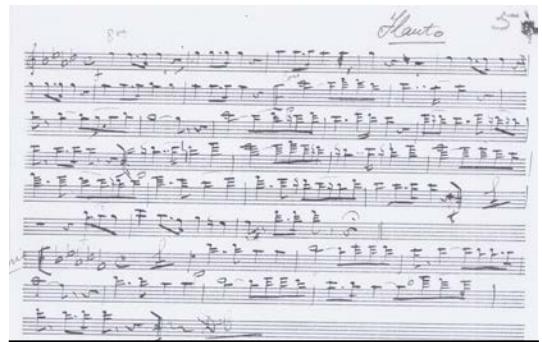
⁴ Pubblikazzjoni PIN, 2000.

Fil-kitba tiegħu, Grech jagħti wkoll deskrizzjoni qasira ta' kif kien sar il-funeral ta' Miruzzi billi jgħid li fi 'attendew diversi rappreżentanti ta' diversi għaqdiet mužikali, sabiex jagħtu l-aħħar tislima.' L-istess deskrizzjoni jagħtihielna Chircop meta jgħid li: 'Il-funeral kien sar il-Hamrun, fejn rappreżentanti tal-każini fejn hu kien serva ħadu sehem għall-aħħar tislima lil eks surmast.' Jekk xejn, grazzi għat-tagħrif mogħti minn dan tal-aħħar insiru nafu min setgħu kien dar-rappreżentanti li qed isemmi: is-Socjetà Filarmonica Nazionale 'La Valette' (Belt Valletta), is-Socjetà Mužikali u Filarmonica 'Leone' (Victoria, Ġħawdex), is-Socjetà Mužikali 'La Vincitrice' (Isla), is-Socjetà Filarmonika 'Nicolò Isouard' u s-Socjetà Filarmonica 'Santa Marija' (Mosta), is-Socjetà Filarmonica 'San Ġorġ' (Bormla), is-Socjetà Filarmonica 'San Piju X' (Lija), l-Għaqda Mužikali 'Sant'Andrija' (Luqa), u naturlament, l-Għaqda Mužikali 'Beland' (Żejtun).

Nimmaġina li magħħom wieħed jista' jżid ukoll 'il-Għaqda Mužikali 'San Gejtanu', mill-istess subborg, li twieldet proprio bis-saħħha tiegħu stess wara tilwima serja li kienet inqalghet fl-1906, u li minnha mbagħad, kif jaf kulħadd, kienet ixxettlet dil-bandu l-ġdidha. Nimmaġina wkoll, li r-rappreżentanti ta' dal-baned immarċjaw kollha quddiem it-tebut ta' Miruzzi bil-bnadar rispettivi tagħhom, mgħottijin bil-faldrappa bħala sens ta' l-lutu, għal wieħed mill-aqwa surmastrijiet tal-bandu li qatt rat Malta lejn l-aħħar tas-seku 19, u l-ewwel tliet deċennji tas-seku 20. Il-quddiesa tiegħu saret fil-knijsa parrokkjali ta' San Gejtanu, il-Hamrun stess, ftit passi 'l bogħod minn fejn kien joqgħod. Min jaf jekk, waqt il-quddiesa tiegħu ndaqqewxi xi siltiet mill-iStabat Mater li hu stess kien kiteb?

Madankollu, l-istess kitbiet ta' Grech u Chircop ma ssemmux jekk il-banda Ĝużeppina Hamruniża keniżx ħadet sehem kif kien xieraq fil-funeral tiegħu bid-daqq ta' marċi funebri – marċi li kienu ħarġu mill-pinna inimitabbli tas-surmastr tagħhom stess. Hu minnu li matul il-gwerra, il-baned Maltin kellhom iwaqqfu kompletament il-ħidmiet mužikali tagħhom, u ħafn'oħrajin naqqsu wkoll ħafna mill-attivitajiet soċċo-kulturali tagħhom. B'danakollu, skont Mifsud Matrenza, insiru nafu li malli xterdet l-aħħar li l-Belt ta' Tripli kienet waqgħet f'idjejn l-alleati f'Jannar tal-1943, 'is-Sur Mast Willie Attard malajr ġabar ħafna bandisti tal-post, ingħaqdu magħħom xi erba' bandisti refugjati u ffurmaw banda biex jiċċelebraw dir-rebħha storika.⁵

Parroċċa San Gejtanu Hamrun – Malta		
Ċertifikat tal-Mewt		
St. Cajetan Parish - Hamrun Death Certificate		
Vol. <u>II</u>	Pg. <u>267</u>	No. _____
Isem Name Name	<u>Antonio Miruzzi</u>	
Post tal-Wejld Place of Birth	Egħiex: <u>78</u>	
Missier Father Father	<u>Joseph Miruzzi</u>	
Omm Mother Mother	<u>Micheline Brincat</u>	
Stat mannili Marital Status	<u>Atmel minn Concetta Gaudio</u>	
Data tal-Mewt Date of Death	<u>23-10-1944</u>	
Post tal-Mewt Place of Death	<u>Hommu</u>	
Post tad-Difna Place of Burial	<u>Santa Maria Addolorata</u>	
Date Data	<u>5/10/2017</u>	
By <u>P. I. Għad</u> Pri Kappillan		
Ċertifikat tal-mewt ta' Miruzzi mahruġ mill-Parroċċa tal-Hamrun fl-2017		

Il-marċ funebri 'Venerdì Santo' ta' Miruzzi

L-istorjografu jkompli jgħid il-ġidu kienet żgħira u spontanja: 'Kellha l-elementi bandistiċi kollha biex tqajjem entu jażza, toħloq ferħ, tnexxi ffit mit-tbatijiet u tnissel tamiet qawwija fost il-poplu li r-rebħha aħħarija qiegħda fil-qrib.'⁶ Jidher li, l-istess ġara meta l-Italja kienet cediet u n-Navy Ingliża daxx fil-portijiet Maltin f'jum il-Vitorja, nhar it-8 ta' Settembru tal-istess sena. Għal dil-okkażjoni storika wkoll, l-istess banda kienet wettqet marċi glorjuż u brijuż 'li qanqal u xegħel il-fjamma tal-patrijottiżmu.'

Dan kollu jfisser li, il-banda msemmija ga kienet riattivat mužikalment ruħha sa mill-1943. U ma' dan inżid nghid ukoll, li tlieta mill-presidenti ta' dis-Socjetà kienu mietu fi żmien, jew eż-żarru wara li spiċċat il-Gwerra: is-seba' president, l-Avukat Nikola Delia (1898-1940), ir-raba' president, is-Sur Antonio Giacometto (c. 1853-1941) – li t-tnejn mietu fl-eqqel tal-Gwerra u allura wieħed jiddubita jekk kinux akkumpanjati

⁵ Mifsud Matrenza, Ktejjeb taċ-Ċentinarju, p. 24.

⁶ Idem.

mill-banda fil-funeral tagħhom, u t-tmien president, il-Prokuratur Legali Philip Azzopardi (1889-1945), fejn jingħad li kellu funeral mill-aqwa. Dan tal-aħħar inzerta wkoll li twieled fl-istess sena li twaqqfet il-banda li tagħha kien għal xi żmien president, i.e. fl-1889.

Il-baned tal-Ħamrun u taż-Żejtun kienu l-aħħar tnejn li Miruzzi żamm qabel ma rtira għalkollox mix-xena bandistika fl-1932. Hu kien digġà beda juri sinjali ta' għeja meta ħalla l-banda Luqija fl-1922; kienu wliedu stess li ġiegħlu jirtira minħabba raġunijiet ta' saħħa. Iżda għalkemm irtirat, hu baqa' jikkomponi xorta waħda sal-aħħar nifs ta' ħajtu. Skont Chircop, sa sena qabel ma miet kien qed jaħdem fuq Opra lirika li ma nafux kemm kien sejkun fiha atti u lanqas isem il-librettist.

Skont iċ-ċertifikat tal-mewt maħruġ mill-parroċċa ta' San Gejtanu tal-Ħamrun, datat 5 t'Ottubru 2017, u ffirmat mill-viči parroku, Dun Joe Gatt, nistgħu nikkonfermaw bla tlaqliq li Miruzzi, iben Joseph Miruzzi u Michelina Brincat, u armel minn Concetta Cauchi, miet fid-dar tiegħu stess, il-Ħamrun, nhar it-23 t'Ottubru 1944, fl-etià ta' 78 sena. Hu jinsab midfun fiċ-ċimiterju ta' Sta Marija Addolorata.

L-artiklu qed jitwassal lill-qarrejja Żwieten fl-okkażjoni tal-festa titulari ta' Santa Katarina li ta' kull sena tigi solennement iċċelebrata fiż-Żejtun; u fl-okkażjoni tal-75 anniversarju minn mewt Mro Antonio Miruzzi, surmast tal-'Beland' bejn l-1919 u l-1932.

Aktar artikli mill-istess awtur jinsabu fuq OAR@UoM (<https://www.um.edu.mt/library/oar/>)